

SPORENE
PÅ
SVINØ & AVNØ

2006

Sporene på Svinø og Avnø

Indhold	Side
Lidt om Svinø og Avnø	4-5
Avnø Naturcenter	6-7
Rødt spor: Det åbne land	8-9
Strandengens mange lyde	10-11
Blåt spor: Friluftslivet	12-13
Gult spor: Historiens vingesus	14-15
Kort over sporene på Avnø & Svinø	16-17
Flyvestation Avnø	18-19
Brunt spor: Kærlighedsstien	20-21
Landmandens marker	22-23
Turkis spor: Bondegårdsturen	24-25
Lilla spor: Natursporet	26-27
Hvidt spor: Fortidens minder	28-29
Natur og sund fornuft	30-31

Velkommen

Vi håber, at du får nogle skønne timer i den fantastiske natur på Avnø og Svinø.

Denne guide er en lille appetitvækker, der fortæller lidt om, hvad du kan opleve i området. Der er opsat informationstavler med yderligere oplysninger på strategiske steder. Husk at lukke ledene til kreaturfolde efter dig.

Der er syv spor på Svinø og Avnø. Alle sporene, der varierer i længde fra cirka 2,5 kilometer til 15 kilometer, starter ved Avnø Naturcenter, hvor du kan parkere.

De syv spor dækker et 3000 hektar stort område. Derfor kan det være svært at nå det hele på en gang. Så tag guiden med hjem til næste gang du kommer eller læg den tilbage i kassen, så andre kan få glæde af den. Eller måske kan du give den til én du kender, der ligesom dig vil sætte pris på en oplevelse i det historiske kulturskabte landskab.

God tur!

Guiden er udgivet i samarbejde mellem:
Agrovi og Skov- og Naturstyrelsen

Sporene er etableret af landmændene bag Foreningen Køng Sogn Naturstier og Skov- og Naturstyrelsen som et projekt under Spor i Landskabet.

Tekst: Birgitte Mose

Layout og kort: Light on Paper,
Emilie Ganouna

Foto: Kari Hald

Tryk: PE offset

Illustrationer: Jette Jørgensen

Sporene er afmærket med farvede pile. Sydsjællandsleden følger en del af sporene

Lidt om Svinø og Avnø

Som navnene fortæller, har både Avnø og Svinø engang været ”rigtige” øer. Øerne blev mere eller mindre landfaste i forbindelse med de store landindvindingsprojekter i Danmark i midten af 1800-tallet.

Først 100 år senere var afvandingen dog så effektiv, at jorden kunne dyrkes fornuftigt.

Avnø

Avnø nævnes allerede i 1370 med navnet Agnøø, der sandsynligvis henviser til de rejer, man fangede i fjorden og brugte som agn ved fiskeri.

Når man skulle ud på Avnø i gamle dage foregik det ved at køre eller gå på de mest lavvandede områder i sundet mellem Svinø og Avnø.

Naturen på Avnø er helt enestående. Et rigt udvalg af fugle og sjældne padder trives på halvøen, og en stor bestand af spættet sæl boltrer sig i fjorden.

Svinø

Svinø har sandsynligvis fået sit navn fra de marsvin, der tidligere levede mange af i Dybsø Fjord nord for Svinø. Tre velbevarede gravhøje vidner om, at Svinø har været beboet helt tilbage i oldtiden. Oldtidsjægerne har levet af fisk fra fjorden – suppleret med kød fra de rensdyr, der brugte Svinø som trækrute.

Svinø er kendt for at have én af egnens bedste bade-strande. Men også en smuk mindelund for de allierede flyvere, der faldt over Sydsjælland under Anden Verdenskrig, er et kendt udflugtsmål.

Avnø Naturcenter

Formålet med Avnø Naturcenter er at inspirere til oplevelser i naturen og at give de besøgende indsigt i - og forståelse for - vigtigheden af at værne om den danske natur.

Centret drives i samarbejde mellem Vordingborg Kommune, Næstved Kommune og Falster Statsskovdistrikt, der ejer bygningerne og arealet. Den daglige leder er ansat i Skov- og Naturstyrelsen, men aflønnes af de to kommuner.

Avnø Naturcenter består af to afdelinger. Et åbent center og en naturskole. Naturcentret blev inviet 17. maj 2004 efter en lang fredningssag.

Det åbne center

Indgangen til den offentlige del af Avnø Naturcenter finder du i tårnenden af den markante bygning.

Centret er ikke fast bemandedet, men du er alligevel velkommen døgnet rundt, året rundt. Der er adgang til toiletter og mulighed for at spise den medbragte mad ved borde og stole indendørs.

I forhallen kan du se en lille udstilling om Avnøs historie, du kan låne fagbøger og fangstredskaber eller du kan gå en tur op i tårnet og få det store overblik.

Rødt spor – Det åbne land

Rødt spor er på cirka 2,5 kilometer og byder på fuglekvidder, kvækkende frøer og spættede sæler. Det er en rigtig god ide at tage en kikkert med på turen.

Et kulturlandskab i forvandling

Avnø ligger midt i et internationalt fuglebeskyttelsesområde, men halvøen blev først fredet i 2002 efter en masse tovtrækkerier. Naturen vandt til sidst. Avnøs strandenge er nu levested for mange sjældne og sårbare fugle- og paddearter.

Da der var militær flyvestation på Avnø (se side 18), blev området drænet for at holde vandet væk fra græslandingsbanerne. Nu hører halvøen under Miljøministeriet, og i februar 2005 blev drænene ødelagt for at genskabe en naturlig vandstand.

Midt på sommeren bliver engene slået. Herefter bliver strandenge og overdrev græsset af køer. Køerne går frit rundt på arealerne hele efteråret, hvor de sørger for, at græsset har den helt rigtige højde til fuglenes næste ynglesæson.

Hvis ikke der gik køer og græssede ville landskabet langsomt forvandles til krat - og siden hen til skov.

Udsigt til fugle og sæler

Du kan opleve det rige fugleliv mange steder langs sporene på Avnø. Rødt spor leder hen til en gammel skydevold fra besættelsestiden. Fra toppen af volden kan du se ud over både Avnø Fjord, strandengene og det store vådområde, Hylteholme. Og du har mulighed for at studere det intense fugleliv på Avnø Røn.

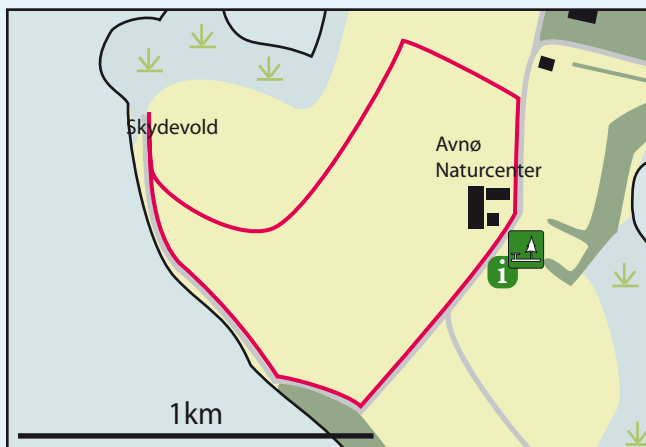
Både sommer og efterår er Avnø Fjord fuld af charmerende spættede sæler, der har fundet et fristed på stenene syd for sejlrenden (se side 11).

Du kan se sælerne hele vejen langs Avnøs sydkyst – især hvis du har en god kikkert med på turen.

Strandengenes lavvandede søer er også hjemsted for sjældne tudsearter, nemlig strandtudsen og den grønbrogede tudse, der begge yngler på såvel Avnø som Svinø (se side 10 og 26).

På stille lune forårsaftener kan du høre tudsernes specielle kvækken blande sig i koret af fugle.

Strandengens mange lyde

Når du går tur på Avnø kan du ikke undgå at høre fuglesang og kvækkende frøer. Der er set næsten 200 forskellige fuglearter på halvøen, og frøer og padder trives i de nye vandhuller på strandengen.

Strandskaden bygger rede på engene. Hvis du kommer for tæt på, bliver du udsat for noget af en koncert. Strandskadens skingre stemme kan overdøve næsten alle naturens andre lyde.

Det er en smuk vadefugl, der ankommer fra Sydvest-Europa i februar og kan opleves på Avnø helt frem til september. Uden for yngletiden optræder den tit i små flokke på de våde engarealer, hvor den leder efter føde med sit lange næb.

Scampix

Den grønbrogede tudse er tilbage både på Avnø og Svinø. Den kaldes også fløjtetudsen, fordi hannerne i yngletiden sidder i vandkanten og afgiver serier af fløjtetriller.

Hvis du tager en overnatning i shelterne en lun aften kan du risikere at blive holdt vågen af fløjtetudsen til langt ud på natten. Hvis hannerne er ivrige, kan deres kvæk høres på to kilometers afstand.

Et sælsomt liv

Den spættede sæl boltrer sig i Avnø Fjord. Med en god kikkert kan du se dem tydeligt, når de hviler på de store sten mellem Avnø og Knudshoved Odde.

Det er også hér, de føder deres unger i juni – juli.

En nyfødt sæl vejer kun cirka 10 kilo. Men på bare 30 dage tager en sund sælunge 20 kilo på. Og det er ikke så underligt. Modermælken består nemlig af 45 procent fedt. Komælk og modermælk fra mennesker har kun en fedtprocent på cirka fire.

I den første periode af sit liv er ungen dybt afhængig af sin mor. Men modersælen er nødt til at efterlade sin unge, mens hun går på jagt og fiskeri i fjorden for at skaffe føde til sig selv. Hun kommer kun tilbage, hvis der er fred og ro omkring ungen.

Når sælen er fuldt udvokset vejer den mellem 65 og 140 kilo. En han-sæl kan blive op til to meter lang. Hunnerne er lidt mindre.

De voksne sæler lever af fisk og krebsdyr og kan dykke helt ned til 450 meter under havoverfladen. Den spættede sæl kan blive under vandet i op til en halv time.

Sælerne i Avnø Fjord er blevet talt hvert år siden 1990. Frem til 1998 så man ca. 40 sæler i fjorden. Siden da er bestanden vokset som i resten af Danmark. På en solrig dag i august kan du nu være heldig at se 150 spættede sæler på stenene.

Blåt spor - Friluftslivet

Den blå rute er på cirka 3.5 kilometer og går gennem den lille Nokkeskov, hvor de gamle træer får lov til at forfalde naturligt til glæde for svampe, insekter og småfugle.

En del af sporet følger kystlinien med fin udsigt til Knudshoved Odde. Og på vej til skoven kan du finde sjældne planter som Smalbladet Hareøre og Soløje-Alant.

Slå lejr i Nokkeskoven

I det sydøstlige hjørne af Nokkeskoven møder du en lejrplads med to shelters til fri afbenyttelse - dog maksimalt to nætter i træk. Shelterne kan ikke reserveres, men optages efter ”først til mølle-princippet”. Så tag eventuelt et telt med – bare for en sikkerheds skyld.

Der er to bord-bænkesæt og tre bålsteder med rist på pladsen. Og du er velkommen til at save dit brænde af de væltede træer i skoven. Husk økse, sav, gryder, pander og tændstikker. Vand kan du hente ved Avnø Naturcenter. Se kortet side 7

Sejl ud på fjorden

Du kan søsætte og ophale kanoer og kajakker både ved shelterpladsen og ved kysten 600 meter i lige linie syd for Naturcentret.

Når du sejler på fjorden skal du følge reglerne i fredningen. Bliv mellem sejlrenden og Avnøs kystlinje. Det er ikke tilladt at gå i land på Avnø Røn.

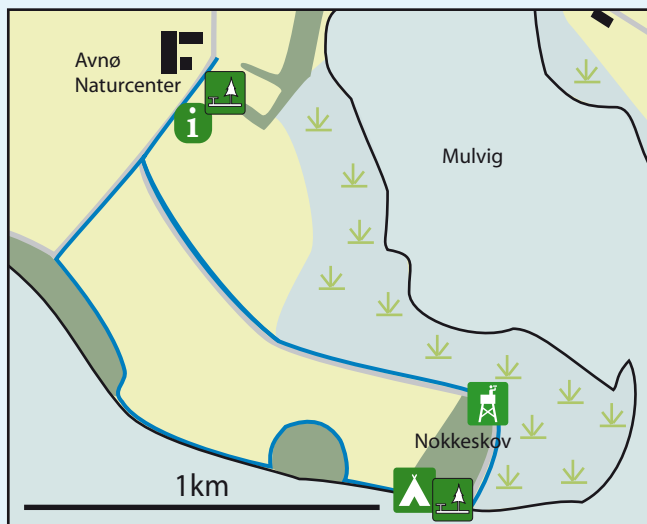
Hvis du går en tur op i udsigtstårnet i udkanten af Nokkeskoven, får du et fint indtryk af det område, du kan sejle i – nemlig Mulvig og Avnø Fjord.

Oplev Avnø til hest

Ridning er tilladt på alle sporene på Avnø og Svinø. Du skal bare huske at tage hesten op i skridt i god tid, inden du møder andre. Huse, gårde og indhegninger med dyr skal også altid passeres i skridt.

Hvis du kan se, at der ikke er andre på sporet langt fremad, kan du godt ride hurtigt. Men husk – et roligt ridt giver de største naturoplevelser.

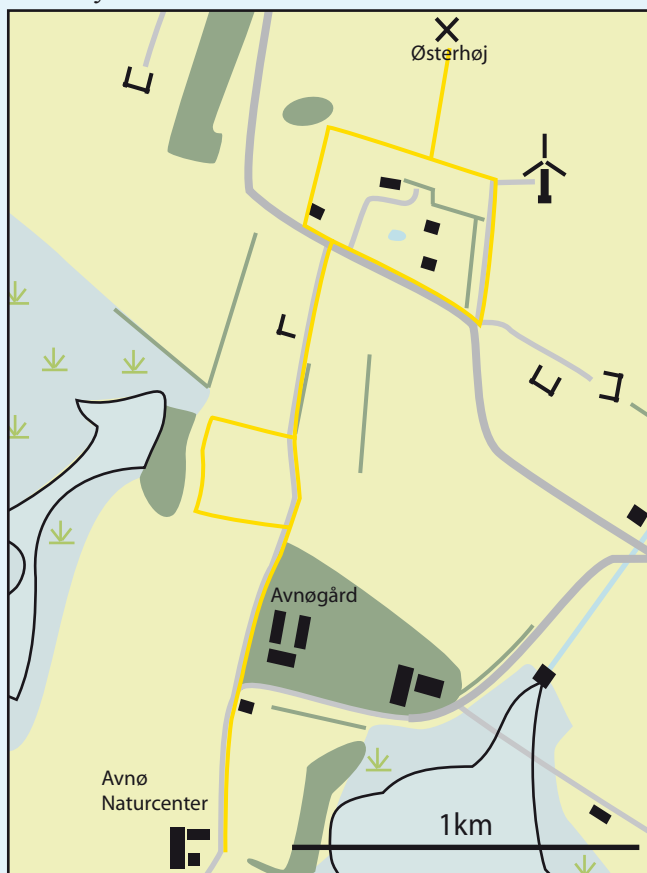

Gult spor - Historiens vingesus

Det gule spor på cirka 5 kilometer går forbi Avnøgård og op til den restaurerede jættestue, Østerhøj.

Avnøgård er i privat eje. Og der er ikke offentlig adgang. Så du skal blive på sporet - man kan sagtens få et godt indtryk af gården derfra.

Når du besøger jættestuen, er det en behagelig fordel at have lange bukser på - og en god idé at medbringe en lommelygte eller et tændt stearinlys.

Jættestuen Østerhøj

Du kan gå på opdagelse i hele to jættestuer på Svinø, nemlig Østerhøj og Måneshøj (se side 28). Begge jættestuer er restaureret i samarbejde med Kulturarvsstyrelsen på opfordring af lodsejerne. En tredje gravhøj på Svinø ligger jomfrueligt uberørt hen.

Vi opfatter traditionelt jættestuer som begravelsespladser, men nye fund og teorier peger i retning af, at de oprindeligt var hellige steder, som senere blev genbrugt til begravelser.

Østerhøj på gult spor er et fantastisk eksempel på vore forfædres geniale arkitektur. Hvis du kravler ind i jættestuen gennem den tre meter lange indgang, kan du sidde lidt og overveje teorien om et helligt sted.

Avnøgård

Avnøgård tilhørte oprindeligt Vordingborg Ryttergods, men blev solgt fra sammen med 11 andre hovedgårde i 1774.

Marineministeriet lejede sig ind og købte senere Avnøgård med tilhørende 235 hektar jord af godsejer A. Prejsz. En bestyrer sørgede for, at der stadig blev drevet landbrug med malkekøer. Fra 1960 til 1995 blev Avnøgård bortforpagtet.

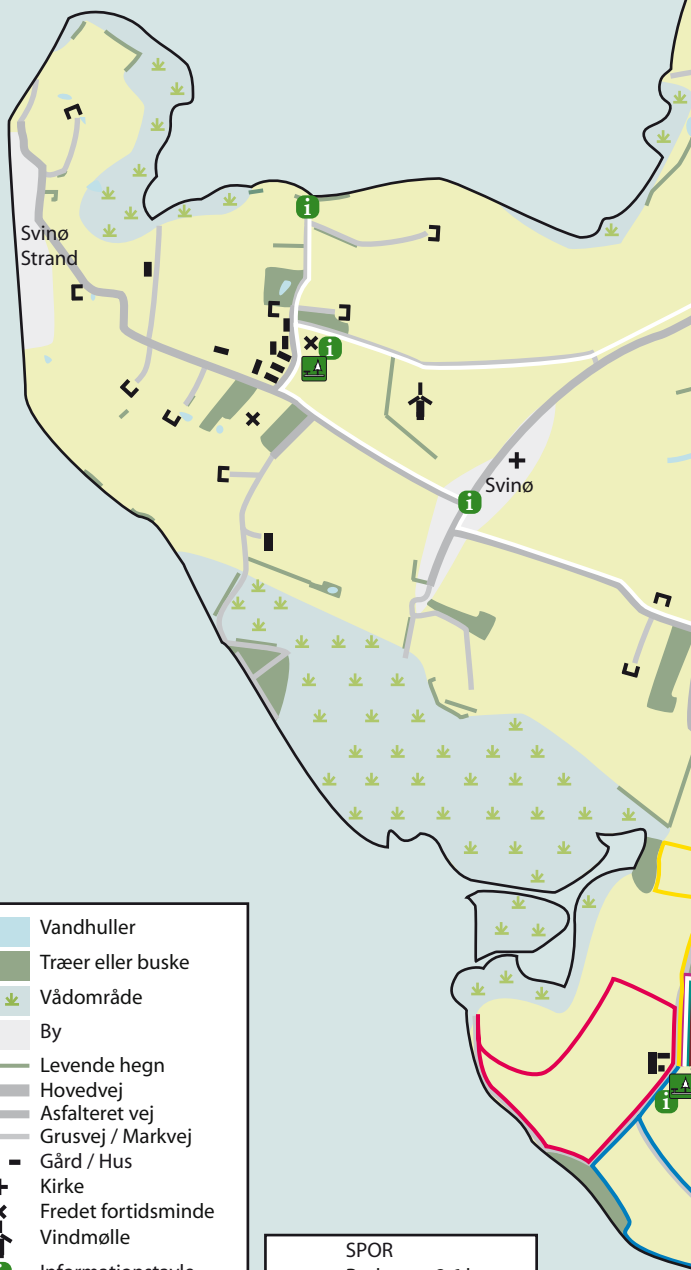
Skov og Naturstyrelsen overtog Avnøgård med tilliggende jorde i 2001. Bygningerne blev solgt fra og Avnøgård er i dag i privat eje.

De tilhørende arealer indgår i Avnøs fredning og bliver nu naturplejet med afgræsning og høslæt af de lokale landmænd.

Stuehuset nedbrændte i 1903, men er siden genopbygget i italiensk villastil med to etager

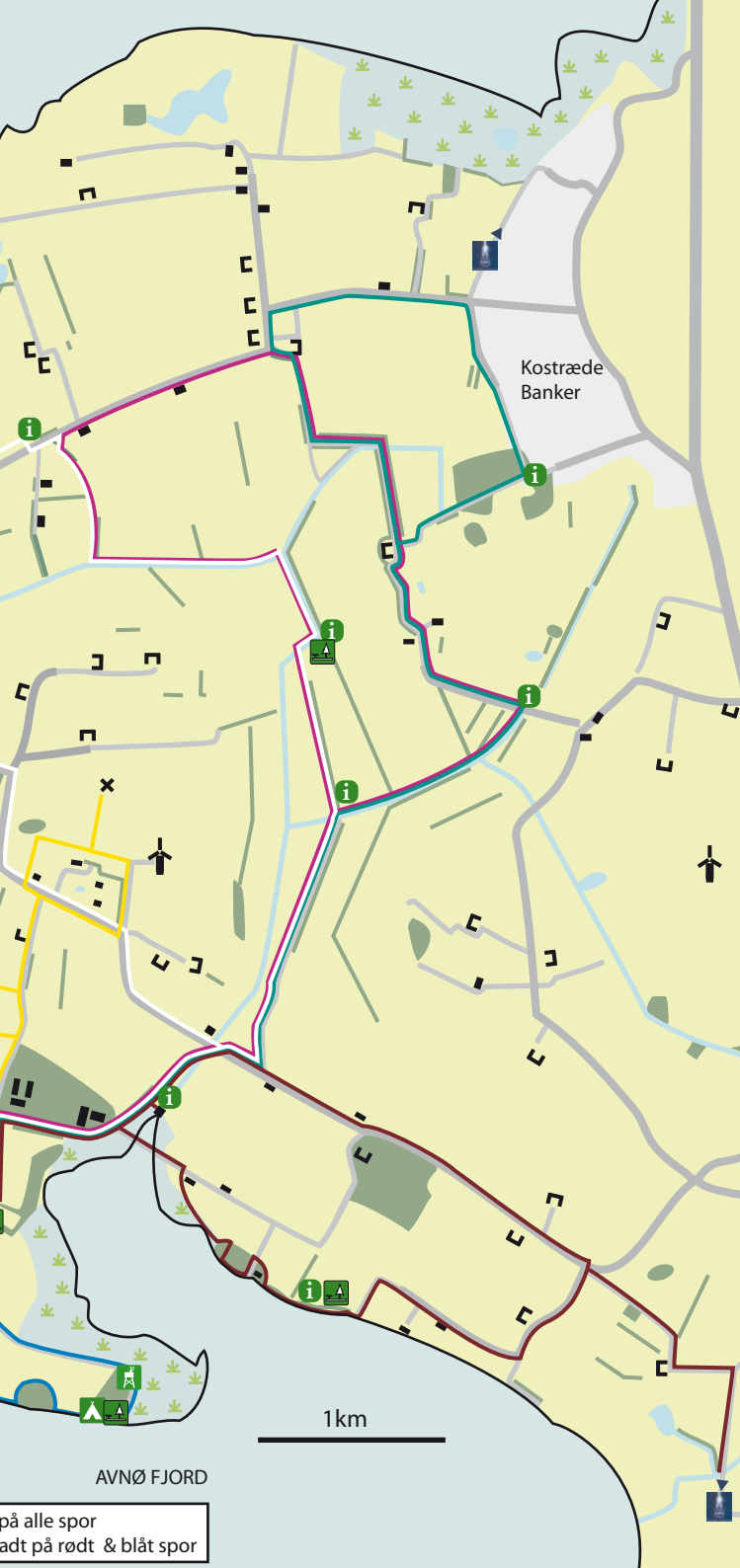
DYBSØ FJORD

- Vandhuller
- Træer eller buske
- Vådområde
- By
- Levende hegn
- Hovedvej
- Asfalteret vej
- Grusvej / Markvej
- Gård / Hus
- Kirke
- Fredet fortidsminde
- Vindmølle
- Informationstavle
- Bord / Bænke
- Overnatning
- Udsigtstårn
- Sydsjællandsleden

- SPOR
- Rødt spor 2,6 km
 - Blåt spor 3,3 km
 - Gult spor 5,2 km
 - Brunt spor 9,6 km
 - Lilla spor 13,9 km
 - Hvidt spor 14,9 km
 - Turkis spor 14,9 km

Ridning tilladt
Cyklning kun till.

Kostræde Banker

1km

AVNØ FJORD

på alle spor
adt på rødt & blåt spor

Flyvestation Avnø

I sommeren 1926 luskede to prominente officerer fra Marinens Flyvevæsen rundt på Sydsjælland i en lejet bil - klædt i civil. De ledte efter et godt sted at etablere en ny flyveskole.

Valget faldt på Avnø, og i 1930 lejer Marineministeriet 40 hektar jord af Avnøgård. Der blev i al hast opført en hangar, en skolebygning og tre barakker - og det første hold flyveelever ankom i foråret 1931. Fire år senere køber Marineministeriet yderligere 66 hektar jord og udvider luftmarinestationen med kaserne, gymnastiksal og endnu en hangar.

Efter 50 år præsenterer ministeriet et helt nyt bygningskompleks på 600 kvadratmeter i grundplan. Et byggeri til 15,3 millioner kroner starter juli 1987.

Rejsegildet for den topmoderne bygning med kontroltårn fandt sted 13. november 1989 – og så faldt Berlinmuren... Forsvarsministeriets budget blev skåret ned og flyveskolen flyttede til Karup. Flyvevåbenets æra på Avnø var forbi, og 25. januar 1993 fløj det absolut sidste fly fra halvøen.

Rigspolitiet overtog kasernen med tilliggende bygninger, skov og idrætsplads, og i 2001 blev resten af det militære anlæg overdraget til Miljøministeriet.

Året efter blev hovedparten af de forladte militære bygninger revet ned. Kun den nye bygning, en enkelt hangar og en enkelt barak står tilbage.

Bygningerne huser nu Avnø Naturcenter, der blev indviet 17. maj 2004.

Besættelsestiden

9. april 1940 var der intet liv på Flyvestation Avnø og ingen fly var ude. Tyskerne opdagede først det militære anlæg nogen dage senere.

Flyvestation Avnø var derfor den eneste flyvestation i Danmark, der ikke blev bombet sønder og sammen af tyskerne under Anden Verdenskrig.

Avnø blev først overdraget til besættelsesmagten 5. august 1940, og tyskerne anvendte øen med bygninger først som øvelsesplads - siden som flyveskole.

Tyskerne byggede skydevolden og anlagde flyskjul, der stadig kan ses flere steder i terrænet.

Hvis du følger rødt spor (side 8) kommer du forbi hele syv flyskjul. Det længst mod vest er meget velbevaret. Ruten har også en afstikker til skydevolden.

I slutningen af besættelsestiden kom mere end tusinde tyske krigsflygtninge til Avnø.

Brunt spor – Kærlighedsstien

Det brune spor er på 9,5 kilometer og fører dig forbi Avnø Pumpestation og et fantastisk flot udsigtspunkt ved Mulvig. Her kan du holde hånd ved borde og bænke og nyde kigget over det storslåede landskab.

Sporet bringer dig også forbi Fjordgården, hvor du på få meters afstand kan opleve opdræt af vildsvin på friland. Hold afstanden – og lad være med at fodre svinene.

En del af sporet følger den slagne landevej, der er anlagt på oprindelig havbund.

Livet på landet

For 100 år siden havde bønderne på Svinø trange kår. Deres marker var oversvømmet halvdelen af året, og landindvindings-projekterne midt i 1800-tallet var ikke nok til at holde vandet ude og lede det væk.

I 1917 havde bønderne fået nok. De begyndte at undersøge mulighederne for at forbedre afvandingen.

Det brune spor fører dig forbi Avnø Pumpestation, der blev opført i 1933 af et pumpelaug bestående af de lokale bønder. Dét hjalp. Efter tre år var grundvandstanden i Noret faldet med næsten tre meter.

Hvis du fortsætter ad sporet på den lille afstikker mod syd, møder du endnu en af de gamle afvandingsskanaler, Fuglebækken, som det brune spor krydser tæt ved Koholtegård.

Livet i vandet

Når du kigger ud over Mulvig kan du se en række ruser i vandet. Både Mulvig og Avnø Fjord er rige på ål og rejer. Og erhvervsfiskere har i generationer drevet deres erhverv i vandene omkring Avnø.

Knapt 10 erhvervsfiskere holder stadig til i vigen og i fjorden, hvor de hvert år lander tonsvis af ål og henter for tusindvis kroner rejer.

Landmandens marker

Sporene på Svinø går forbi en masse marker der ser meget forskellige ud – også fra år til år. En stor del af dem drives efter principperne for MVJ, MiljøVenlig Jordbrugsdrift (se side 26).

Afgrøderne på markerne

Roer bruges til husdyrfoder og fremstilling af sukker. Landmændene i Storstrøms Amt står for landets største produktion af sukkerroer.

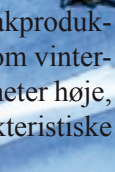

Hvede er verdens vigtigste kornsort. Den bruges til husdyrfoder og mel. Hveden sås om efteråret og gror til cirka 5 centimeters højde. Den hviler vinteren over og gror videre om foråret. Du kan kende de unge hvedeplanter på deres grågrønne farve.

Byg er sammen med hveden den vigtigste kornsort i Danmark. Byg findes både som vinter- og vår-afgrøde. Den sarte vinterbyg bruges kun til husdyrfoder. Vårbyg bruges også til fremstilling af øl. Du kan kende byggen på de lange ”hår”.

Havre er en vårafgrøde, der bruges til hestefoder, havregryn, müsli med mere. Havren kendes af alle fordi ”den har bjælder på...”.

Raps anvendes som spiseolie, ved farve- og lakproduktion og som brændstof. Rapsen findes både som vinter- og vår-afgrøde. Planterne kan blive op til to meter høje, og du kan let kende dem, fordi deres karakteristiske gule blomster dufter langt væk.

Majs findes i to typer: fodermajs og sukkermajs. På Svinø dyrkes stort set kun fodermajs, som ikke egner sig til menneskeføde. Planten er meget karakterstisk og kan blive op til 2,5 meter høj

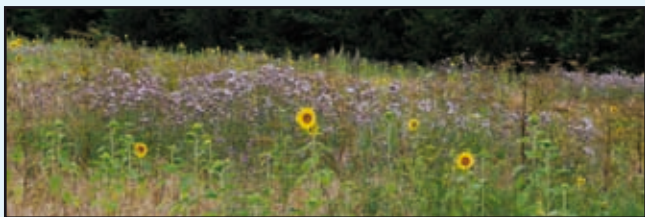
Rug anvendes til fremstilling af mel. Den kan klare sig på meget næringsfattig jord. Du kan kende planten på de korte ”hår”.

Græs kan høstes i forsommeren og bundtes til høballer eller præpareres til ensilage / wrap. Hø og wrap bruges til dyrefoder. Nogle af græsmarkerne bruges kun til afgræsning.

Frøgræs høstes næsten som korn, men som regel først når afgrøden er to år. Danmark er verdens største producent af græsfrø, der bruges til fx plæner, parker og golfbaner.

Brakmarker er marker, der er taget ud af produktion. De kan plejes på forskellig vis til gavn for natur og dyreliv.

Turkis spor – Bondegårdsturen

Det turkise spor er på cirka 15 kilometer. Sporet går fra oprindelig havbund og op over et af de højeste udsigtpunkter på Svinø.

Du kommer forbi Norvang, hvor der produceres slagtesvin, og langs sporet kan du se billebanker og barjordsstriber til glæde for agerhøns - og vandhuller til glæde for frøer (se side 26).

Grisen Antonius

På Norvang og Mosegården bor der i alt 1.400 Antoniusgrise i forskellige størrelser. Ejendommene leverer omkring 6.000 svin til slagtning om året.

Antoniusgrisene går i halm og har mere plads til sig selv end almindelige baconsvin. De får lov til at beholde deres krølle på halen. Den bliver nemlig ikke kuperet. Antoniusgrise er også lidt større, når de bliver slagtet. Grisene får mineraler og fodres med soya, byg og hvede. Kornet dyrker landmanden selv.

Køng Mølle og fin udsigt

På toppen af Kostræde Banke stod engang Køng Mølle. Den kørte bønderne op til, når de skulle have malet korn til mel. Når de skulle have malet korn til foder, skete det nede hos mølleren i Svinø By.

Begge møller er revet ned, men fra bakken, hvor Køng Mølle trø-nede, kan du i klart vejr se helt til Storstrømsbroen.

Læbælter

Fra toppen af banken kan du også se, at landskabet gennemskæres af adskillige læbælter, der er med til at hindre den værste sandflugt. Bønderne på Svinø har nemlig ikke kun været plaget af oversvømmelser. Også sandflugt og udtørring har været et problem.

Læbælterne er plantet og bliver vedligeholdt af landmændene, der lægger vægt på at gøre beplantningen attraktiv for dyrelivet på Svinø.

Lilla Spor – Natursporet

Det lilla spor er på cirka 14 kilometer og fører dig gennem Svinø Nor, hvor du går på den oprindelige havbund.

Du passerer agerhønsenes spisekamre og solpladser, en gård med Antoniusgrise (se side 24) og en række vandhuller, hvor der arbejdes med at skabe gode betingelser frøer og tudser.

Til glæde for naturen

De fleste marker langs sporet drives efter MVJ-ordningen som Miljø Venligt Jordbrug.

I alt 46 landmænd på Svinø er gået sammen om at mindske udvaskning af kvælstof og skabe bedre forhold for planter og dyr på 300 hektar agerjord. (Se pjecen: Svinø- Projektet)

Markerne gødes og sprøjtes ikke, men afgræsses af kreaturer, der sørger for at ingen planter bliver dominerende. Herved sikres en rigdom af plantearter, der tiltrækker mange forskellige dyr og insekter.

Til glæde for agerhønsene

Flere steder på Svinø kan du se små områder, hvor jorden er forhøjet 30-50 centimeter. Landmændene kalder dem ”billebanker”, fordi jorden her hurtigere bliver varm og tør og tiltrækker insekter. Disse banker fungerer som spisekamre for agerhønsene.

Andre steder har landmændene pløjet 2 meter ”barjordsstriber”, hvor agerhønsene kan tage solbad.

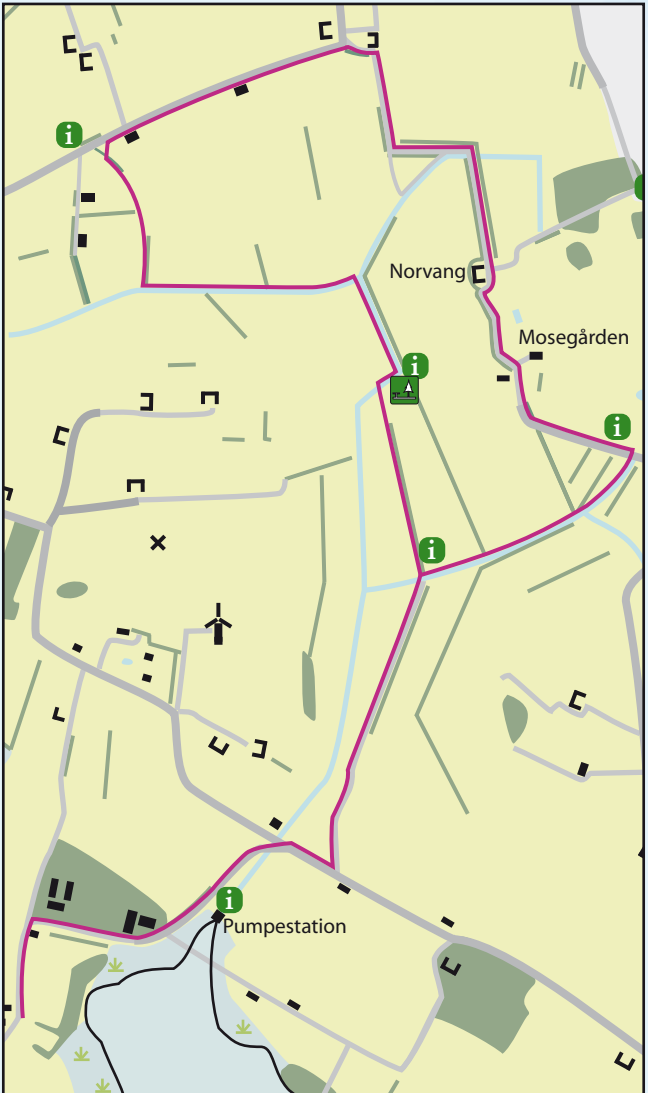
Landmændene har også sørget for områder med lav beplantning, hvor agerhønsene kan skjule sig. Hvis der er høje træer, er der ingen agerhøns. Træerne fungerer nemlig som udsigtsposter for store rovfugle.

Til glæde for frøerne

Rundt omkring i området graves vandhuller. Nogle bruges til kvægvanding, andre er til glæde for sjældne arter af padder som klokkefrøer, strandtudser og fløjtetudser.

Tudserne lægger æg i april-maj, og når haletudserne er blevet til tudser, må vandhullerne gerne tørre ud. Så har næste års tudseæg stor chance for at overleve, da rovdyrene i vandet ikke kan tåle udtørring.

Hvidt spor – Fortidens minder

Det hvide spor er på cirka 15 kilometer og fører dig forbi en åben restaureret gravhøj og en meget smuk mindelund ved Svinø Kirke.

En del af sporet går gennem det lavtliggende Svinø Nor. Der er en afstikker ud til fiskerlejet ved Nørrestrand, og du kommer forbi en række tiltag, der skaber bedre forhold for planter og dyr (se side 26)

Mindelund for faldne flyvere

Ved Svinø Kirke kan du besøge en meget smuk mindelund for de allierede flyvere, der faldt over Sydsjælland under Anden Verdenskrig.

Mindelunden blev indviet i 1950, men den første pilot - en englænder der blev skudt ned over Møn - blev begravet ved kirken allerede i 1942.

Med tiden ønskede mange pårørende dog at få deres slægtninge hjem. Således blev 45 amerikanske soldater flyttet fra Svinø i 1948. En lille pjece om faldne soldater på kirkegården findes i kirkens våbenhus.

Jættestuen Måneshøj

Det ældste fortidsminde på hvidt spor er Jættestuen Måneshøj, der er mere end 5.000 år gammel. Jættestuen blev restaureret i 2004 og står som en åben jættestue, da flere af de gamle tons tunge topsten manglede ved restaureringen.

Måneshøj er især bemærkelsesværdig, fordi det er en tvillingegravhøj med to indgange. Du kan læse mere om jættestuer på side 15.

Marsvinene i Dybsø fjord

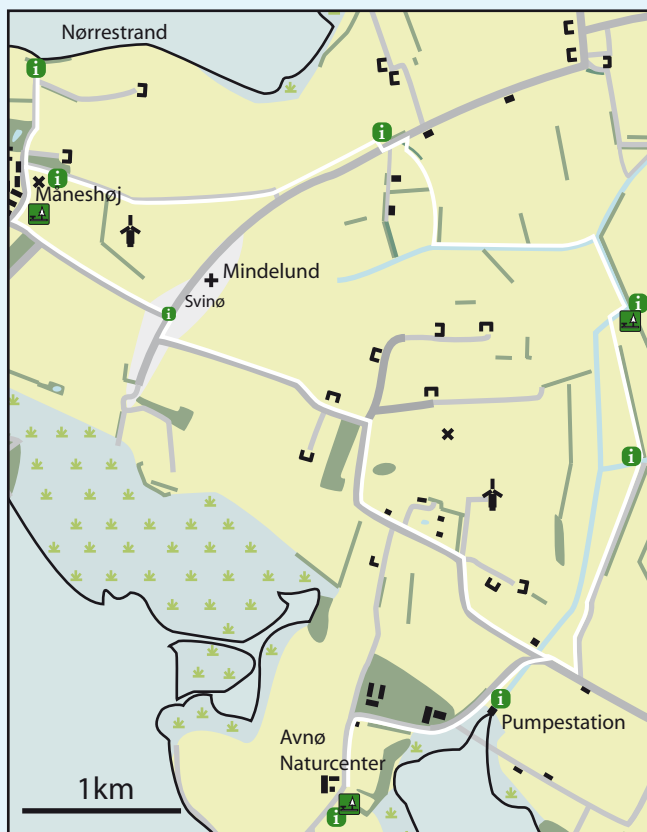
I tidernes morgen havde gårdejere med jord ud til Smålandshavet tilladelse til at drive marsvins-fiskeri. Hvis du følger sporets afstikker ud til Nørrestrand finder du et bådleje, der nu mest benyttes af fritidsfiskere.

Marsvinene blev fanget i net, når de jagede sild. Sildene slap igennem, men marsvinene gjorde ikke. De blev kørt hjem på gårdene, hvor trannen blev kogt af.

Den kunne sælges til brug i tranlamper eller til indfedtning af læderstøvler og seletøj til heste.

Fiskeri af marsvin stoppede omkring 1920.

Brug naturen og

Motion og friluftsliv er godt, men det er vigtigt at du tænker på naturen og dine medmennesker. Husk at lukke ledene til kroge og stier. Lev op til det ansvar det er, at du har fået lov til at færdes på.

Vis hensyn - bliv på sporene

Uventet aktivitet og fremmede lugte kan betyde, at dyr og fugle ikke tør vende tilbage til deres spisekammer eller til deres unger. I yngletiden er fugle- og dyrelivet er særligt følsomt for forstyrrelser.

Derfor skal du altid blive på sporene. På Skov- og Naturstyrelsens arealer på Avnø må du færdes overalt - undtagen i fuglenes yngletid fra 15. marts til 15. juli

Hold din hund i snor

Mange mennesker er bange for hunde. Vildtlevende dyr og fugle er skrækslagne. Selv den fredeligste familiehund forstyrrer naturen, hvis den ikke er i snor. Også selv om den tilsyneladende ikke gør noget.

Alle hunde har et medfødt jagtinstinkt. De følger ikke sporet, men afsøger terrænet omkring sporene. Selv om

Landdistriktkonsulent

Rikke Sønder

58 58 30 81

rikke@sjfl.dk

Foreningen

**Landbrugets Naturplan
for Køng Sogn**

Gårdejer Peter Christensen

23 93 17 07

din sunde fornuft

er dig om, når du færdes på sporene. Du skal tage hensyn til naturfolde efter dig.

å landmændenes private ejendom.

din hund er velopdragen og under din stemmes kontrol, udgør den en trussel mod naturen.

Der er også regler for ridning i naturen. Dem kan du se på side 13.

Tag dit affald med dig

Det skal helst se ud som om, du aldrig har været her. Så tag venligst dit affald med dig. Du kan slippe af med det i containerne ved Naturcentret. Lad være med at grave det ned. Rævene graver det bare op.

Pas på brandfaren

Det er en god idé at have en spand vand stående ved bålstederne. Gå aldrig fra et bål, før det er brændt ned -og spred eventuelle gløder godt.

Selv en lille glød fra en cigaret eller et uskyldigt henkastet skod kan medføre store ødelæggelser af naturen og sætte dyrenes liv på spil.

Foreningen

Køng Sogns Natursti

Klaus Larsen

20 83 67 96

larsen@mato-hunger.dk

Skov- og Naturstyrelsen

Naturvejleder Kari Hald

55 36 63 46

kah@sns.dk